

Na osnovu člana 61. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", broj: 32/02 i 102/09), člana 13. stav 1. tačke o) i z), člana 15. tačka a) Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj: 88/05), Politike zaštite mentalnog zdravlja i psihosocijalne asistencije u Ministarstvu odbrane Bosne i Hercegovine i Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, broj: 10-33-2-3891-5/14 od 20.10.2014. godine i Pravilnika o zaštiti mentalnog zdravlja i psihosocijalnoj asistenciji u MO BiH i OS BiH, broj: 10-33-2-3891-6/14 od 23.02.2015. godine, Ministrica odbrane BiH **donosi**

ETIČKE STANDARDE

U ZAŠTITI MENTALNOG ZDRAVLJA I PSIHOSOCIJALNOJ ASISTENCIJI U MINISTARSTVU ODBRANE I ORUŽANIM SNAGAMA BOSNE U HERCEGOVINE

I OPĆE ODREDBE

1. Etički standardi u zaštiti mentalnog zdravlja i psihosocijalnoj asistenciji u Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Etički standardi) definiraju zajednički sistem vrijednosti kojih su se stručni savjetnici i viši stručni saradnici za mentalno zdravlje i psihosocijalnu asistenciju u Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: psiholozi*) obavezni pridržavati u svom profesionalnom radu, pored ostalih važećih regulativa koje reguliraju rad i odnose u Ministarstvu odbrane Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: MO BiH) i Oružanim snagama Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: OS BiH).
2. Cilj rada psihologa je sticanje novih saznanja o mentalnom zdravlju i psihosocijalnom funkcioniranju čovjeka i njihova primjena, s ciljem zaštite i unaprjeđenja mentalnog zdravlja i psihosocijalnog funkcioniranja pripadnika MO i OS BiH.
3. Psiholozi u svom području interesa i djelovanja prihvataju saznanja o mentalnom zdravlju i psihosocijalnom funkcioniranju koja su temeljena na valjanim i provjerenim naučno utvrđenim činjenicama, pri tome uvažavajući i ističući značaj slobode istraživanja, obučavanja i publiciranja.
4. Psiholozi u sredini u kojoj djeluju nastoje pomagati pri upoznavanju i razumijevanju pojava koje se tiču ljudskog doživljaja i ponašanja. Pri tome, ističu i podržavaju slobodu izbora vlastitog ponašanja svakog pojedinca, ukoliko to ponašanje ne šteti ni njemu ni drugima.
5. Lična odgovornost i zadatak psihologa je stalna težnja za dostizanjem i ostvarivanjem etičkih standarda vlastitog ponašanja. Psiholozi u svom profesionalnom djelovanju

nastupaju kao nezavisne osobe, te dopunjavaju i oplemenjuju smjernice date ovim Etičkim standardima, ličnim sistemom vrijednosti, životnim i profesionalnim iskustvom.

6. Dužnost psihologa je da podstiču i nadograđuju etičko ponašanje kod svih sa kojima dolaze u profesionalni odnos. Njihova stalna dužnost je savjetovati se sa kolegama psiholozima ukoliko imaju etičkih dilema.

II TEMELJNA NAČELA

1. Uvažavanje ljudskih prava i dostojanstva osobe

U svom radu i profesionalnom djelovanju, psiholozi iskazuju bespogovorno poštovanje temeljnih ljudskih prava, dostojanstva i vrijednosti svih ljudi. Razvoj tih vrijednosti nastoje podsticati kod svakog pojedinca s kojim dolaze u profesionalni kontakt. Uvažavaju pravo svake osobe na privatnost i tajne, kao i njihovo pravo na samoodređenje. Psiholozi su svjesni individualnih i kulturoloških razlika među ljudima s obzirom na dob, spol, rasu, tjelesne osobine, seksualnu orijentaciju, etničko porijeklo, nacionalnost, religijsku pripadnost, jezik, pismo, sociodemografski status i tako dalje. Postojeće razlike prihvataju na otvoren i tolerantan način, bez pristrasnosti koja bi mogla da utiče na interpretaciju činjenica. U svom radu nastoje otkloniti sve oblike diskriminacije, te odbijaju učestvovati u bilo kakvom obliku nepoštenih i neetičkih diskriminatornih odnosa.

2. Kompetentnost

Psiholozi nastoje ostvariti i zadržati visok nivo kompetentnosti u svom radu. Svjesni su granica svog znanja i vlastite stručnosti. Pružaju samo one usluge i služe se samo onim tehnikama za koje su kvalificirani obrazovanjem i iskustvom. U onim područjima djelatnosti u kojima nisu utvrđeni pouzdani stručni standardi, preduzimaju mjere opreza s ciljem zaštite osoba s kojima dolaze u profesionalni odnos. Svjesni su važnosti naučnih i profesionalnih dometa u područjima kojima se bave, te su obavezni pratiti dinamiku razvoja u tim područjima i stalno sticati i razvijati nova znanja i vještine.

3. Profesionalna odgovornost

Psiholozi moraju biti svjesni profesionalne odgovornosti prema osobama sa kojima dolaze u profesionalni kontakt, prema kolektivu i sredini u kojoj žive i rade. Trebaju održavati profesionalne i moralne standarde koji će poticati izgradnju pozitivnog stava prema kolektivu u kojem rade i dužnostima koje obavljaju kod osoba sa kojima su u profesionalnom odnosu, u kolektivu i u javnosti. Kada je potrebno, savjetuju se sa kolegama psiholozima s ciljem iznalaženja najboljeg rješenja na sprječavanju ili izbjegavanju neetičkog ponašanja.

III ETIČKI STANDARDI

1. Opći standardi

- a) Primjena Etičkih standarda

Etički standardi se odnose samo na profesionalne aktivnosti psihologa u MO i OS BiH.

- b) Profesionalni odnosi

Psiholozi moraju biti svjesni svoje stručne odgovornosti prema pripadnicima MO i OS BiH sa kojima dolaze u službeni kontakt i dužni su u tim odnosima pridržavati se Etičkih standarda i ostalih važećih propisa. U svom radu moraju poštovati dostojanstvo svakog pripadnika MO i OS BiH i podsticati razvoj takvog odnosa. Ne smiju potcjenjivati ili ponižavati osobe sa kojima dolaze u kontakt, niti ih u bilo kom smislu ugrožavati. Tamo gdje je ugrožavanje psihičke ili fizičke dobrobiti neizbježno ili ga nije moguće predvidjeti, nastojat će ga svesti na najmanju moguću mjeru i ublažiti njegove posljedice.

U situacijama u kojima psiholozi ne mogu izbjeći lične kontakte sa klijentom, trebaju uložiti maksimalan napor da spriječe da profesionalni odnosi ne budu opterećeni ličnim osjećanjima u toj mjeri da ostave negativne posljedice na te osobe i na profesionalni odnos koji imaju sa njima. Ukoliko to nije moguće, mogu tražiti da se u radu sa tim pojedincima angažira druga osoba koja je kvalificirana za obavljanje istih dužnosti. Ukoliko takav zahtjev iznese primalac usluge, dužni su o tome izvjestiti nadređene i tražiti da se donese odluka po tom zahtjevu.

Pri pružanju profesionalnih usluga pripadnicima MO i OS BiH, psiholozi su dužni unaprijed pružiti podatke o svom načinu i metodama rada, dajući odgovarajuće informacije nakon pruženih usluga, te obrazložiti eventualne rezultate i zaključke. Ukoliko su zakonom ili nekim drugim propisima spriječeni u davanju gore navedenih podataka korisniku usluga ili drugim zainteresiranim pojedincima, moraju to unaprijed dati do znanja, te obrazložiti osnov za takva ograničenja. Kod pojedinačnih psiholoških savjetovanja, ukoliko se utvrdi da su potrebna dodatna ispitivanja, savjetovanja ili mišljenja, isti su dužni upoznati savjetovanu osobu. Pri pružanju usluga psiholozi koriste jezik i termine koji su razumljivi korisnicima usluga, te izbjegavaju stručne termine i provjeravaju da li ih je korisnik usluga razumio.

c) Lični problemi psihologa pri pružanju profesionalnih usluga

Psiholozi trebaju izbjegavati preduzimanje bilo kakvih aktivnosti u situacijama kada su suočeni sa ličnim problemima, a koji mogu uticati na kvalitet njihovog rada i profesionalnog odnosa, i čiji uticaj bi se mogao negativno odraziti na osobe sa kojima dolaze u profesionalni kontakt.

Psiholozi trebaju biti svjesni vlastitih problema, te su, shodno prirodi problema, dužni potražiti pomoć s ciljem njihovog rješavanja.

Ako procijene da, zbog problema koje imaju, nisu u stanju obavljati svoju stručnu djelatnost, dužni su je ograničiti ili prestati obavljati do trenutka kada za to ponovno budu sposobni.

Psiholozi ne bi trebali koristiti lične probleme kao izgovor za izbjegavanje obavljanja profesionalnih zadataka i dužnosti.

Ukoliko nisu u mogućnosti da pruže uslugu osobi ili osobama s kojima su u profesionalnom kontaktu, psiholozi su dužni da im pruže informaciju i usmjere ih prema drugim kolegama psiholozima.

d) Sprječavanje zloupotrebe

Psiholozi trebaju biti svjesni da njihov profesionalni stav i procjena mogu uticati na profesionalni i privatni život drugih ljudi. Sve osobe koje dolaze u dodir sa saznanjima koja su rezultat njihovog rada, dužni su upozoriti na zakonska i etička ograničenja pri njihovom korištenju. Ako uoče zloupotrebu ili krivu interpretaciju rezultata vlastitog rada, dužni su

preduzeti odgovarajuće korake da ih onemoguće ili svedu na najmanju moguću mjeru, te, ukoliko je moguće, isprave njihove negativne posljedice. U skladu sa važećim propisima MO BiH i OS BiH, dužni su pismenim putem nadređenim ukazati na kršenje zakonskih i etičkih normi.

Na nalazima, mišljenjima i izvještajima koji su isključivo u upotrebi u MO BiH i OS BiH, kao i na svim drugim dokumentima na kojima je to potrebno, psiholozi su dužni istaknuti upozorenje o obavezi čuvanja profesionalne tajne pri korištenju tih dokumenata. Pri pojedinačnim psihološkim savjetovanjima psiholozi su, također, dužni zaštititi privatnost osobe i osigurati tajnost prikupljenih podataka.

e) Dokumentacija profesionalnog rada

Psiholog, radi profesionalnih potreba i korištenja informacija definiranih Pravilnikom o zaštiti mentalnog zdravlja i psihosocijalnoj asistenciji u MO BiH i OS BiH, originalnu dokumentaciju o svom profesionalnom radu pohranjuje i čuva, shodno važećim propisima koji reguliraju čuvanje arhivske građe institucija BiH.

2. Psihološka mjerenja i evaluacija

a) Sprovođenje mjerenja i interpretacija rezultata

Psiholozi su odgovorni za odgovarajuću primjenu mjernih instrumenata i njihovu interpretaciju i moraju biti upoznati sa svrhom za koju će se rezultati njihovog mjerenja koristiti. Razvoj i upotreba mjernih instrumenata, te bodovanje i interpretacija rezultata dobijenih pomoću mjernih instrumenata iz oblasti zaštite mentalnog zdravlja i psihosocijalne asistencije, moraju biti sprovedeni u skladu s namjenom i potrebama istraživanja ili pružanja usluga.

Psiholozi moraju biti svjesni ograničenja i nepreciznosti koje su sadržane u procjenama koje se odnose na individualna ili grupna mjerenja i istaknuti ih nadređenim u svojim izvještajima koji nastaju na osnovu tih mjerenja, ukoliko znaju da će svijest o tim ograničenjima doprinijeti ispravnom razumijevanju rezultata mjerenja.

b) Kompetentnost za primjenu mjernih postupaka i interpretaciju rezultata

Psiholozi moraju biti upoznati s mjernim karakteristikama instrumenata, kao i sa tehnikama primjene. Ukoliko primjenjuju instrumente s čijom primjenom i interpretacijom nemaju iskustva, dužni su tražiti stručnu pomoć i superviziju od kolega psihologa koji posjeduju iskustvo u primjeni i interpretaciji tog instrumenta, sve dok ne postanu dovoljno kompetentni za samostalan rad sa instrumentom.

c) Evaluacija u profesionalnom kontekstu

Psihološka mjerenja, stručne preporuke, izvještaji, te evaluacija i dijagnostika koji se sprovode u sklopu zaštite mentalnog zdravlja i psihosocijalne asistencije, temelje se na postupcima i tehnikama koje odgovaraju namjeni za koju se koriste i koje daju potrebne i dovoljne podatke za interpretaciju.

Tokom profesionalnog rada, psiholozi nastoje u potpunosti zadovoljiti zahtjeve objektivnosti, poštivanja činjenica, podataka, testovnih rezultata i nalaza. Ne smiju krivotvoriti istraživačke

podatke, testovne rezultate i mišljenja, niti ih kao takve bilo kome prikazivati. U procesu izvještavanja nadređenih, dužni su tačno, precizno i potpuno predstaviti jasno sve korake (metodološke, konceptualne, statističke) koje su preduzeli, a čije je poznavanje neophodno za kritičko procjenjivanje obavljenog posla.

d) Sigurnost testova

Psiholog je obavezan da testove i druge psihološke mjerne instrumente čuva na način kako je propisano važećim propisima o arhivskoj građi u institucijama BiH.

Ukoliko lica koja nisu nadležna koriste u svojoj praksi psihološke mjerne instrumente i sredstva procjene, psiholozi će preduzeti sve potrebne mjere u cilju zaštite istih, uključujući i obavještavanje nadređenih.

3. Zaštita tajne i privatnosti

a) Prikupljanje i obrada podataka

Psiholozi tokom postupka prikupljanja i obrade podataka, a koje se odnose na obavještavanje i pribavljanje saglasnosti od lica koja su bila predmet psihološke obrade podataka, za autentičnost podataka, sigurnost podataka, čuvanje tajnosti podataka, pravo pristupa podacima, davanje podataka trećoj strani, obradu podataka u naučne i druge svrhe i druge aspekte prikupljanja i obrade podataka, postupaju u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj: 32/01, 49/06, 76/11 i 89/11), Zakonom o slobodi pristupa informacijama u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj: 28/00, 45/06, 102/09, 62/11, 100/13), Zakonom o zaštiti tajnih podataka BiH ("Službeni glasnik BiH", broj: 54/05 i 12/09), ovim Etičkim standardima, te drugim relevantnim propisima koji tretiraju navedenu oblast.

b) Saglasnost za prikupljanje psiholoških podataka

Psiholozi za svako prikupljanje podataka moraju dobiti pismenu saglasnost psihološki tretiranih osoba. Prije prikupljanja podataka, nastoje sa pripadnicima MO i OS BiH sa kojim stupaju u profesionalni odnos, razmotriti prirodu podataka koje će se prikupljati i mogućnosti korištenja i zaštite tih podataka. Psiholozi obavještavaju ispitanike u dovoljnoj mjeri i pri tome se koriste uopćenijim objašnjenjima, nikako obmanjivanjem i davanjem netačnih podataka.

Ukoliko je metodološki neophodno da se pažnja ispitanika skrene sa pravog predmeta prikupljanja podataka, psiholozi su dužni naknadno, po obavljenom prikupljanju podataka, dodatno informirati ispitanike, prodiskutirati sa njima sve relevantne činjenice, kako bi se otklonilo pogrešno razumijevanje i uočile moguće negativne posljedice primijenjene procedure, te preduzeti sve razumne korake na otklanjanju ili prevazilaženju tih posljedica.

Psiholozi su dužni upoznati osobe koje odbijaju saradnju o eventualnim posljedicama odbijanja, odnosno o značaju.

c) Čuvanje tajnosti podataka

Psiholozi su dužni preduzeti mjere opreza kako bi spriječili neovlašteno korištenje mjernih instrumenata i interpretiranje rezultata mjerenja. Rezultati mjerenja i evaluacije su profesionalna tajna, te se ne smiju dati na uvid i korištenje drugim licima.

U svom profesionalnom radu psiholozi poštuju prava korisnika usluge na vlastitu privatnost, te su dužni preduzimati mjere opreza da ovaj aspekt odnosa ni na koji način ne bude narušen. Pobrinit će se da svi prikupljeni podaci budu zaštićeni, a u pisanim ili usmenim izvještajima, konsultacijama i slično, saopćavat će samo neophodne podatke zbog kojih je profesionalni odnos i uspostavljen. Službene podatke psiholozi mogu dati samo i isključivo uz jasan i nedvosmislen pristanak korisnika usluge i odobrenja nadređenog. Ovo ne važi za pisane statističke izvještaje koje psiholozi podnose nadređenima i u slučaju kad korisnik predstavlja prijetnju za sebe i/ili okolinu.

Prilikom korištenja podataka prikupljenih tokom rada s korisnikom usluge, psiholozi su dužni da sakriju identitet korisnika usluge i drugih lica na koje se podaci odnose, te da preduzmu neophodne propisane procedure kako ne bi došlo do otkrivanja tih identiteta neovlaštenim licima ili javnosti.

Psiholozi su dužni sve osobe sa kojima su u profesionalnom odnosu i sve saradnike organizacijske cjeline gdje rade upoznati sa neophodnošću čuvanja službene tajne, te im tu neophodnost prikladno obrazložiti i pozvati ih na razumijevanje i saradnju u tome.

d) Odnos prema kolegama

Psiholozi će sa posebnom pažnjom njegovati kolegijalnost, saradnju i stručnu razmjenu, ne stavljajući nikada te vrijednosti iznad dostojanstva drugih ljudi, neposredno ili posredno uključenih u profesionalni odnos.

Ukoliko psiholozi primijete propuste svojih kolega na iste ih trebaju upozoriti, s tim da su dužni voditi računa da predmet kritike bude rad, a ne ličnost. Ukoliko na ovakav način ne riješe nastali problem, dužni su o nastalom problemu upoznati nadređene.

IV PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

1. Primjena Etičkih standarda

Psiholozi su dužni upoznati se sa ovim standardima i ostalim propisima koji reguliraju ovu oblast i primjenjivati ih u svom profesionalnom djelovanju, te sa istim upoznati sve pripadnike MO i OS BiH.

Za sva pitanja koja nisu regulirana ovim dokumentom, psiholozi su dužni probati iznaći rješenje i predložiti nadređenim da se postupi po etičkim standardima prihvaćenim od drugih stručnih asocijacija i institucija u Bosni i Hercegovini.

U slučaju da su izloženi etičkoj dilemi, za koju odgovor ne pronalaze u ovom dokumentu, kao i stručnim etičkim normama u BiH, dužni su, uz saglasnost nadređenih, tražiti mišljenje nadležnih stručnih tijela u BiH.

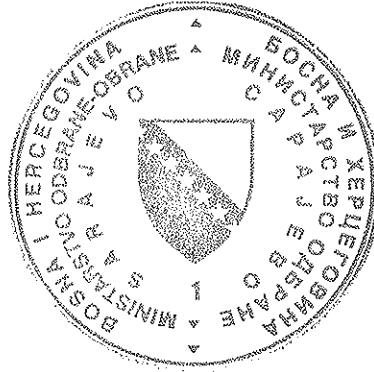
Primjena i odgovornost provođenja Etičkih standarda psihologa MO i OS BiH povlači moralnu odgovornost, a njihovo neprovođenje smatra se nedoličnim ponašanjem i povlači odgovornost u skladu sa važećim propisima MO i OS BiH.

2. Stupanje na snagu

Etički standardi u zaštiti mentalnog zdravlja i psihosocijalnoj asistenciji u MO i OS BiH stupaju na snagu danom potpisivanja od Ministrice odbrane Bosne i Hercegovine.

Broj: 10-03-33-2003-93/17

Sarajevo, 05.07.2018. godine

MINISTRICA

Marina Pendeš